

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

BRNO 2018

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 59
Volume 59

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí. Falzum arabské mince z druhé poloviny 8. století (obr. 81, str. 277).

Cover Photography

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí (Square). Falsum of the Arabic coin from the 2nd half of the 8th century (Fig. 81, Pg. 277).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2018
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2018 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

ovaný již od zániku věže. Východní část věže je dnes zničena výše zmíněnou betonovou jámkou. V této fázi byly práce zastaveny a situace zasypana, dokud nebude změněn projekt podoby jámky z důvodu ochrany objevených konstrukcí. Podrobná publikace výsledků výzkumu proběhne po dokončení jeho zpracování.

Miroslav Dejmál, Jiří Grünseisen, Marek Kiecoň

Literatura

Kouřil, P., Prix, D., Wihoda, M. 2000: *Hrady českého Slezska*. Brno: Archeologický ústav Akademie věd ČR Brno.

Novotný, B. 1958: *Zpráva o zjišťovacím výzkumu na hradišti Hradec u Opavy*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 2237/58. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Rosová, R., Kouřilová, D., Alterová, D. 2012: *Stavebně historický průzkum tzv. Červeného zámku v Hradci nad Moravicí, Ostrava*. Rkp. stavebně historického průzkumu. Uloženo: Archiv Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště v Ostravě.

Resumé

Hradec nad Moravicí (Bez. Opava), Städtchen Nr. 1, Parz. Nr. 1320, 1317/1. Mittelalter, Neuzeit. Städtchen, Schloß. Rettungsgrabung.

Im Areal des Roten Schloßes (tsch. Červený zámek) wurden Deckkonstruktionen der Stallgewölbe und mit dem Schloßaufbau am Ende des 19. Jahrhunderts verbundene Befunde freigelegt. Im Graben für die Feuerwehrwasserleitung wurden zwei Befestigungsgräben, zwei neuzeitliche Bauten, gepflasterter Weg und ein Teil des mittelalterlichen Turms ausgegraben.

Obr. 47. Hradec nad Moravicí. Krycí konstrukce kleneb stájí, odkrytá v západní části nádvoří Červeného zámku.

Abb. 47. Hradec nad Moravicí. Die in westlicher Partie des Innenhofs des Roten Schlosses (tsch. Červený zámek) entdeckten Deckkonstruktionen der Stallgewölbe.

Obr. 48. Hradec nad Moravicí. Sonda v místech plánované jámky. Vlevo dlažba novověké cesty, vpravo část středověké věže.

Abb. 48. Hradec nad Moravicí. Grabungsschnitt an der Stelle des projektierten Wasserbehälters. Links Pflaster des neuzeitlichen Wegs, rechts ein Teil des mittelalterlichen Turms.

HUTISKO-SOLANEC (K. Ú. HUTISKO, OKR. VSETÍN)

„Humenec“. Novověk. Hospodářská stavba – pajta. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

V květnu proběhlo ve spolupráci s Valašským muzeem v přírodě Rožnov pod Radhoštěm odkrytí panské pajty na kopci Humenec u obce Hutisko-Solanec. Pajta sloužila jako sezónní přístřešek pro ovce v raném novověku. Výzkum ukázal, že šlo o rozsáhlou stavbu (13,6 × 41,4 m) na solidních kamenných základech. Největším překvapením byla masivní vstupní rampa ze štětového kamene. Nadzemní části, tedy zdi a případné příčky dělící interiér stavby, nebyly doloženy, předpokládáme však dřevěnou konstrukci. Movité nálezy představovalo jen několik keramických střepů a amorfní kusky železa. Na základě výsledků výzkumu bude panská pajta rekonstruovaná v areálu rožnovského skanzenu.

Samuel Španihel, Tereza Kašparová

Resumé

Hutisko-Solanec (Kat. Hutisko, Bez. Vsetín), „Humenec“. Neuzeit. Scheune. Rettungsgrabung.

IVANČICE (OKR. BRNO-VENKOV)

Palackého náměstí, parc. č. 3163/1 (akce A051/2016). Středověk, novověk. Město, hřbitov. Záchraný výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum byl vyvolán přípravou rekonstrukce části Palackého náměstí při kostele Nanebevzetí Panny Marie v Ivančicích. Terénní část výzkumu proběhla v srpnu roku 2016. Jeho úkolem bylo prokázat, případně vyloučit přítomnost pozůstatků historických aktivit (především úroveň dochování pohřbů na kostelním hřbitově), které by mohly být v kolizi s projektovanou stavbou, a připravit případně podklady pro navazující předstihový záchranný archeologický výzkum. V tomto konkrétním případě se jednalo především o zjištění hloubky uložení pohřbů v rámci kostelního hřbitova, které by mohly být výstavbou narušeny. K tomuto účelu byly navrženy dvě zjišťovací sondy na severní straně kostela.

Sledovaný prostor se nachází na katastrálním území Ivančic, na Palackého náměstí, severně od kostela Nanebevzetí Panny Marie (3163/1; obr. 49). Geomorfologicky se dnes zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce 208,50 m n. m., na mírném svahu, který pozvolna klesá jižním a jihovýchodním směrem do inundace řeky Jihlavy, respektive k Mlýnské strouze. Geologické podloží je místy tvořeno kvartérní sprašovou návějí z posledního glaciálu, místy pak svahovými hlínami. Postupně k jihu, blíže inundaci řeky Jihlavy, tvoří podloží hlinitopísčité holocénní naplaveniny Jihlavy, Oslavy a Rokytne.

Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku součástí historického intravilánu královského města Ivančice. Pravděpodobně již od 1. poloviny 13. století byl součástí hřbitovního okrsku okolo farního kostela, vyděleného z hlavního městského tržiště. K úplnému zániku hřbitova došlo pravděpodobně až po roce 1837, kdy byl založen dodnes využívaný hřbitov na Hřbitovní ulici, východně od historického jádra města, při cestě ke kapli sv. Jakuba. Prostor se po předláždění stal součástí tržiště (Velkého, později Palackého náměstí).

Ani v jedné ze zkoumaných sond nebylo dosaženo geologického podloží, které se v těchto místech nachází podstatně hlouběji. Nebylo zachyceno ani v hloubce 2,10 m při hloubení kanalizační jímky v roce 1991, 7,5 m východně od čela sakristie (Doležel 1993, 80). Přítomnost pravěkého osídlení v blízkosti lokality může dokládat ojedinělý střepek z doby bronzové (kultura středodunajských popelnicových polí) obsažený v zásypech novověkých hrobů, kde se jako doklady staršího pohřbívání nacházely v menší míře i zlomky středověké keramiky a jedna mince z 2. poloviny 15. století (vídeňský fenik Friedricha III.).

Zkoumaná část Palackého náměstí přiléhající k severní straně kostela Nanebevzetí Panny Marie je minimálně do hloubky 1,55 m od současného povrchu tvořena výplněmi hrobů, které byly součástí kostelního hřbitova. Že hroby a jejich výplně zasahují podstatně hlouběji, než mohly doložit námi kopané sondy, ukazuje opět v roce 1991 dokumentovaný profil východ-

ně od sakristie kostela. Zde byly pohřby evidovány i v hloubce 2,05 m od současného terénu a pravděpodobně zasahovaly i hlouběji (Doležel 1993, 80). Vzhledem k homogenitě hrobových výplní, které tvořily šedé písčité hlíny, nebylo možné rozlišovat jednotlivé hrobové jámy. Ve větším množství se zde nacházely druhotně přemístěné lidské kosti. Hroby v původní poloze se podařilo odkrýt pouze v sondě S01, v místech sondy S02 se pravděpodobně nacházejí ve větší hloubce, k odkryvu pohřbů *in situ* nedošlo ani do úrovně 1,40 m pod současným povrchem. Nejvýše dokumentovaný hrob s. j. 801 se nacházel v hloubce 1,20 m od současného terénu na niveletě 207,22 m n. m. Celkem byly vypreparovány a zdokumentovány dva hroby (s. j. 800, 801), třetí byl odkrýt částečně a dokumentován pouze fotograficky. Jednalo se ve všech třech případech o kostrové hroby, kdy zemřelý byl uložen na zádech hlavou k západu. Jak ukazují nálezy hřebíků, byli alespoň někteří zemřelí ukládáni do dřevěných rakví. Dítě uložené do hrobu s. j. 800 mělo ruce uloženy podél těla, dospělý z hrobu s. j. 801 měl ruce složeny na břiše. Vícenásobným pohřbíváním byly dokumentované hroby porušeny – skelet pohřbu s. j. 800 byl zachován pouze od pasu dolů, v případě skeletu s. j. 801 došlo k narušení lebky, a to s největší pravděpodobností právě výkopem hrobu s. j. 800. Ani u jednoho z pohřbů nebyly zachyceny žádné milodary a osobní vybava.

Na základě nejmladších keramických nálezů obsažených ve výplních hrobů se domníváme, že intenzivní pohřbívání v této části ivančického hřbitova bylo ukončeno někdy v 2. polovině 16. století. Podle písemných zpráv mělo být pohřbívání přeneseno za městské hradby ke kapli Nejsvětější Trojice, zřízené roku 1560. Že se v omezené míře pohřbívalo ve farním kostele a snad i kolem něj, ukazují např. dochované náhrobní kameny a pro 18. století i zápisy v matrikách zemřelých. K úplnému ukončení pohřbívání došlo zřejmě až v souvislosti se zavedením josefínských reforem na konci 18. století. Snad již od konce středověku byl hřbitov vymezen mohutnou kamennou zdí, kterou se podařilo dokumentovat v roce 2012 na západní straně kostela (Kos 2013, 196). Tato starší ohradní zeď se v námi sledovaném prostoru nacházela poněkud severněji od zjišťovacích sond, a jak ukazuje plán Ivančic z 1. poloviny 18. století, byla zde do ní zakomponována obdélná stavba neznámého účelu (snad související s funkcí kostela nebo hřbitova, případně s funkcí přilehlého tržiště). Někdy v závěru 18. století, v souvislosti s úplným zrušením hřbitova, byla starší ohradní zeď i se stavbou zbořena a nahrazena novou zdí, která se nacházela blíže ke kostelu a na východě navazovala na jižní frontu Velkého rynku (Palackého náměstí). S destrukcí starší nebo mladší zdi mohou souviset navážky stavebního charakteru v sondě S02. I mladší zeď však byla snad někdy v 2. polovině 19. století zbořena, celý prostor severně od kostela vydlážděn a připojen k náměstí. Na konci 40. let 20. století bylo při rekonstrukci kostela předsunuto před severní předstín vstupní schodiště a severní průčelí bylo odkopáno.

V 2. polovině 20. století (80. léta?) došlo k odstranění původní kamenné dlažby a k předláždění zkoumaného prostoru pomocí asfaltu a pásů z kamenných ploten tvořících čtvercový rastr (Kolařík 2016).

Václav Kolařík

Literatura

Doležel, J. 1993: Záchranné výzkumy ve středověkém jádře a předměstích města Ivančic (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 1991, 79–81.

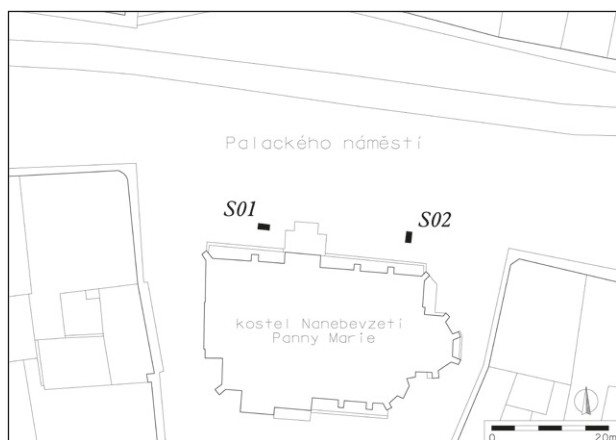
Kolařík, V. 2016: *Ivančice, Palackého náměstí. Zjišťovací archeologický výzkum*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 8/16. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Kos, P. 2013: Ivančice (k. ú. Ivančice a k. ú. Kounické předměstí, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 54(2), 194–198.

Resumé

Ivančice (Bez. Brno-venkov), Palackého náměstí (Platz), Parz. Nr. 3163/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Friedhof. Rettungsgrabung.

Die Grabung wurde durch die vorbereitete Rekonstruktion einer Partie des Platzes Palackého náměstí, und zwar bei der Kirche Mariä Himmelfahrt, ausgelöst. Es wurde der Forschungsziel erfolgt, Belege der Besiedlung oder Bestattung entweder zu bestätigen oder zu widerlegen. Vor allem ging es um die Bestattungen rings um die Kirche, die vom Bau berührt werden könnten. Im Vorsprung vor dem Bauanfang sollte den Ergebnissen nach eine Rettungsgrabung durchgeführt werden.

Obr. 49. Ivančice. Palackého náměstí (A051/2016).

Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 49. Ivančice. Palackého náměstí (Platz). Bezeichnung der Grabungsfäche.

JAMOLICE (OKR. ZNOJMO)

Hrad Templštejn. Vrcholný středověk. Hrad. Záchranný výzkum.

V roce 2017 realizovala společnost Archaia Brno, z. ú., ve spolupráci s archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Brně záchranný archeologický výzkum doprovázející zpřístupnění a základní statické zajištění zříceniny hradu Templštejna. Výzkum se zaměřil na tři větší dílčí plochy, a to v prostoru vstupu do areálu a v severní a severovýchodní straně jádra hradu. Kromě těchto rozsahem větších výkopů byly začištěny a dokumentovány i drobné výkopy po odstraňování pařezů, případně podél doplňovaných zdí (obr. 50). Hrad byl postaven na sklonku 13. století řádem Templářů, zanikl pak snad někdy po polovině 16. století (Plaček 2001, 637–639).

Prostor samotné brány (sonda S1) byl rozdělen celkem do čtyř sektorů (A–D), přičemž exkavovány byly sektory A a D. Sektor A se nachází v jižní části brány při samotném vstupu. Zachycena zde byla dvě nároží brány a samotná příčná zeď procházející v ose V–Z. V rámci příčné zdi byly odkryty dvě kapsy po trámech, které byly posléze zazděny. Při dolním východním rohu zdi byl zachycen kanálek, který měl za účel odvodnit vyšší části brány tak, aby zde nedocházelo k nežádoucí kumulaci vody. Při západní špaletě brány byl zachycen i úskok zdiva, který teoreticky může souviset s konstrukcí vstupu. Veškerá zdiva zachycená v sektoru A jsou stavebně současná, i když některé jejich základové partie nejsou provázány na rozdíl od vyšších částí zdiva. Situaci v sektoru A můžeme interpretovat jako samotné čelo brány. Nejedná se tedy o uvažovanou vlní jámu. Ta, pokud by ji brána obsahovala, by se nacházela v dosud nezkoumaném sektoru B, případně C. Zásyp v sektoru A sestával převážně ze zahliněné suti s pouze ojedinělými archeologickými nálezy (obr. 51).

Sektor D se nachází v severní části brány při jejím ústí na plošinu před pilířovitou bránu. Úkolem výzkumu zde bylo srovnat terén do přiměřeného sklonu tak, aby vyhovoval budoucí komunikaci. Kromě suťových vrstev, které byly převážně prosty nálezů, se podařilo zachytit i zahliněnou úroveň suti, která obsahovala nálezy datovatelné do 15. století, včetně mince z konce 14. století a několika zlomků komorových kachlů. Zajímavá je část komorového kachle s výjevem lva s mládětem, což je narážka na biblické zmrtvýchvstání, kdy lev probouzí svým dechem třetí den lvcí mrtvě porozená mláďata. Ze stavebních pozůstatků se zde podařilo zachytit část spadlého úseku kamenného zdiva a západně od něho spadlý rozrušený blok cihelného zdiva. Spadlé zdivo původně pravděpodobně stálo východně od sondy.